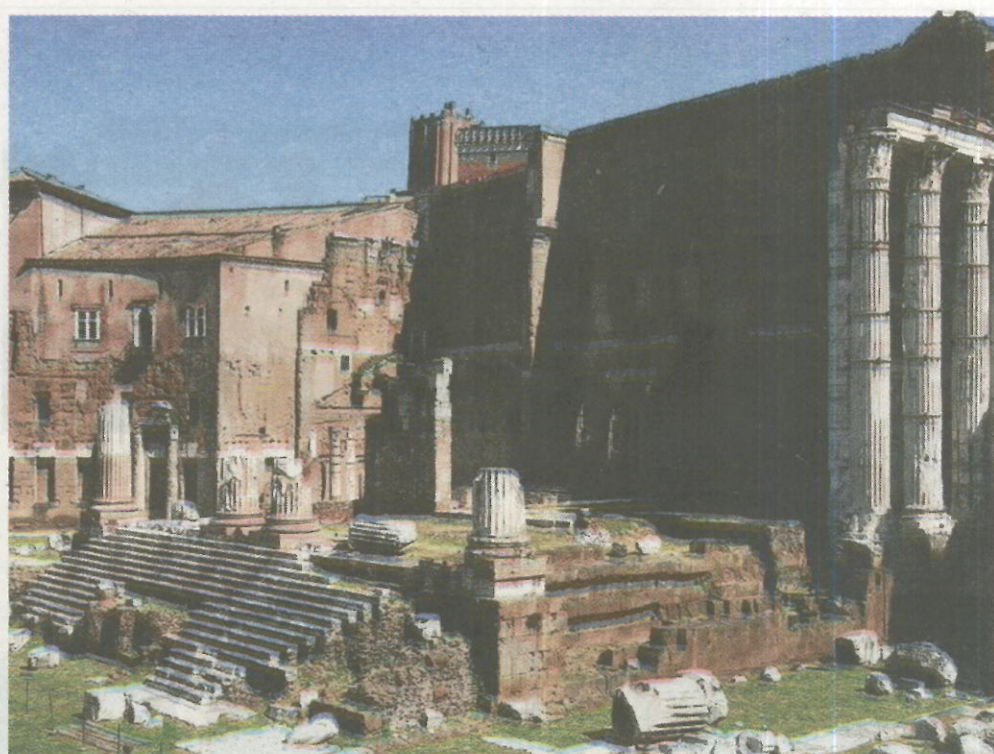

AUGUSTUS

Vanaf linksboven met de klok mee: standbeeld keizer Augustus, Forum van Augustus, Theater van Marcellus, brug over de Tiber.

IN ROME

Tweeduizend jaar na zijn dood worden nog vrijwel dagelijks bloemen neergelegd bij het standbeeld van Caesar Augustus. De eerste keizer van Rome heeft de destijds bouwvallige stad enorm opgeknapt en – heel belangrijk – de ruimte gegeven.

tekst JOOST VERMEULEN foto's RÉNIE VAN DER PUTTE

Dit jaar, waarin de dood van keizer Augustus wordt herdacht – ook bekend als Gaius Julius Caesar Octavianus en als Imperator Caesar Divi Filius Augustus – is een mooi moment voor een zoektocht naar zijn nalatenschap. Het standbeeld van de eerste keizer van Rome op de Fori Imperiali, de enorme boulevard die de Piazza Venezia met het Circus Maximus verbindt, vormt een mooi beginpunt voor de tocht die door de hele stad voert: van de top van de Palatijn naar de oever van de Tiber, van het presidentiële paleis tot aan Piazzale Ostiense en van de hellingen van de Esquilijn tot aan de vijfde mijlsteen aan de Via Appia.

Nadat Augustus in 31 voor Chr. definitief zijn laatste grote vijand Antonius had uitgeschakeld, begon hij direct met zijn ambitieuze plan Rome te herbouwen. Dat was hard nodig, want ruim vijftig jaar van politieke wanorde, stadsbranden en overstromingen hadden hun tol geëist. Het grootse deel van de publieke gebouwen in de stad verkeerde in ruïneuze staat en veel van de toch al schaarse open ruimte was opgevuld met haastig opgetrokken (krot)woningen. Want ondanks alles was het inwonertal van Rome in diezelfde vijftig jaar bijna verdubbeld.

Eén van de belangrijkste dingen die Augustus deed, was dat hij de stad de ruimte gaf. De oude behuizing voor het volk in het voormalige centrum moest plaatsmaken voor open ruimtes en uitbreidingen van de bestaande publieke gebouwen. De voormalige bewoners konden terecht in nieuwe woningen achter grote (nieuwe) uitvalswegen als de Via Flaminia en de Via Appia, waar ook belangrijke overheidsgebouwen verschenen. Verderop langs de grote wegen lieten de welgestelden hun grafmonumenten bouwen, zoals Cecilia Metella, de vrouw van Marcus Licinius Crassus, één van Augustus trouwste medewerkers.

Ook de lege vlakte ten noorden van het oude centrum, de Campus Martius, kreeg onder Augustus in rap tempo een nieuwe invulling. Hier liet Augustus de Ara Pacis bouwen, het gebeeldhouwde marmeren Altaar van de Vrede, met het bijbehorende *horologium*, een reusachtige zonnwijzer, met ernaast zijn eigen mausoleum.

Luxe woning met ingebouwd theater

Augustus fungeerde niet alleen als opdrachtgever, hij spoorde ook zijn vrienden en familie aan de stad te verfraaien. Zo bood hij generaal Cornelius Balbus Minor de mogelijkheid aan de rand van de Campus Martius een luxe stadswoning met ingebouwd theater te bouwen. En zijn neef Marcellus kreeg een aanzienlijke lening om een groot amfitheater op te richten. Vlakbij liet generaal Gaius Sosius een tempel voor Apollo verrijzen.

Om de lager gelegen delen buiten de stad geschikt te maken voor bebouwing, liet Augustus de rivier de Tiber uitbaggeren en kanaliseren; de dijken langs de oevers werden drastisch opgehoogd. Dat maakte geen einde aan de overstromingen, maar de omvang en frequentie namen wel drastisch af. Datzelfde gold voor het aantal

stadsbranden. En om de enorm gegroeide stad van vers drinkwater te voorzien werden tijdens zijn regering twee grote nieuwe aquaducten gebouwd: de Aqua Virgo (19 v. Chr.) en de Aqua Alsietina (2 v. Chr.).

In de oude stad waren de herindeling van de twee oorspronkelijke fora (het Forum Romanum en het Forum van Julius Caesar) en de latere aanleg van het Forum van Augustus de belangrijkste ingrepen.

Op het Forum Romanum herstelde Augustus tempels en liet hij nieuwe bouwen, onder meer ter ere van Castor en Pollux en van Augusta Fortuna. Op de top van de Palatijn bouwde hij zijn eigen woning. Ook zijn vrouw Livia werd niet vergeten; zij kreeg daar een eigen onderkomen. In het huis van Augustus (dat nu wordt gerestaureerd) zijn nog enkele prachtige fresco's te bewonderen. Die uit het huis van Livia zijn overgebracht naar het Palazzo Massimo, niet ver van station Termini.

De Ara Pacis, het eerbetoon aan de vrede die Augustus Rome bracht, met zijn schitterend versierde en uiterst gedetailleerde afbeeldingen, is sinds 2012 weer door het publiek te bezichtigen, na een jarenlange restauratie. Het staat nu in een speciaal voor dit monument ontworpen gebouw nabij de Tiber. Oorspronkelijk stond het 450 meter verderop en was het verbonden met het beroemde horologium, de zonnwijzer waarbij een door Augustus uit Egypte meegenomen obelisk als wijzer diende. Die obelisk staat sinds 1792 op de Piazza die Montecitorio.

Augustus moet zich zeer bewust zijn geweest van zijn eigen sterfelijkheid; zijn mausoleum, naast de Ara Pacis, was één van zijn allereerste bouwprojecten. Het was al voltooid in 26 v. Chr. en ondanks de enorme omvang was er slechts drie jaar aan gewerkt. Hoewel er geen exacte reconstructie kan worden gemaakt, neemt men aan dat het oorspronkelijke bouwwerk ruim veertig meter hoog was, met een gigantisch bronzen beeld van Augustus op de top en aan de voorzijde twee grote obelissen uit Egypte.

Het praalgraf mag dan een deel van zijn glorie zijn kwijtgeraakt, keizer Augustus is dat niet; in Rome en ver daarbuiten leeft zijn naam nog altijd voort.

Waar moet u naartoe?

Wie in Rome alles wil zien wat rest uit de tijd van Augustus, heeft daarvoor zeker een paar dagen nodig.

Ochtend dag 1: De fora en de Palatijn.

Diverse tempels en gebouwen op het Forum Romanum. Het entreekaartje van €7,50 voor het forum geeft ook toegang tot de Palatijn, waar het huis van Augustus en dat van Livia staan, en de Apollotempel. Het huis van Augustus is wegens restauratie nu zeer onregelmatig open.

Middag: de Capitolijnse Musea en de Marstempel op het forum van Augustus. Het forum is niet toegankelijk, maar je hebt een schitterend overzicht vanaf de Via Fiori Imperiali.

Ochtend dag 2: Campus Martius.

Mausoleum van Augustus. Piazza Augusto Imperatore. Niet toegankelijk. Je kunt er wel omheen lopen. Ara Pacis. Entree €7,50. Maandag gesloten.

Middag: Palazzo Massimo. Obelisk van Augustus op Piazza di Montecitorio. Huis en theater van Balbus, Via delle Botteghe Oscure 31. Entree €7. Maandag gesloten. Kaartje voor dit museum is ook geldig voor Palazzo Massimo.

Ochtend dag 3: rondom het Theater van Marcellus. Je kunt het Theater van Marcellus niet in, maar er wel gedeeltelijk omheen lopen. Tempel van Apollo Sosianus. Direct naast het theater van Marcellus aan de rechterhand. Porticus van Octavia, niet van Augustus. Ligt pal naast de Tempel van Apollo Sosianus.

Middag: Via Appia en omgeving. Piramide van Caius Cestius, generaal in het leger van Augustus. Piazza Ostiense. Wordt op dit moment gerestaureerd; opening eind dit jaar. Tombe van Cecilia Metella aan de Via Appia Antica ter hoogte van de vierde Romeinse mijlpaal. Entree €5. Maandag gesloten. Aquaducten: delen van de Virgo en de Augustana zijn op allerlei (soms onverwachte) plekken in de stad te zien, maar het beste overzicht krijg je in het park van de aquaducten tussen de Via Lemonia, Via del Quadraro en de Via A. Viviani. Je komt er het beste met metro A richting Anagnina, halte Julia Agricola.

Ochtend dag 4: Vaticaanse museum.

(vroeg in verband met grote drukte) **Middag: de Esquilijn.** Boog van Dolabella, Via San Paolo della Croce. Deze poort werd in 10 v. Chr. gebouwd door Publius Dolabella, die dat jaar consul was. De twee obelissen die ooit voor zijn mausoleum stonden, staan nu op de Piazza dell'Esquilino, aan de achterzijde van de Santa Maria Maggiore, en op de Piazza del Quirinale, als onderdeel van de fontein met de Dioscuren.

Dit jaar zijn er op verscheidene plekken tentoonstellingen en manifestaties vanwege het Augustushedenkingsjaar. Zo is er bij het forum van Augustus elke avond een licht- en geluidsshow.